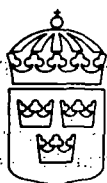

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU14

Ändring i lagen om vissa internationella sanktioner

1988/89
UU14

Propositionen

I proposition 1988/89:22 har regeringen (utrikesdepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner. Lagförslaget fogas som bilaga till betänkandet.

Lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner (sanktionslagen), som trädde i kraft den 1 juli 1971, kom till för att ge regeringen möjlighet att snabbt vidta åtgärder i den mån sådana påkallas med anledning av beslut eller rekommendationer som här antagits av Förenta Nationernas säkerhetsråd. Lagen är en s.k. fullmaktslag, som formellt är i kraft, men som endast kan tillämpas för att fullgöra säkerhetsrådets beslut eller rekommendationer.

Regeringen har hittills satt lagen i tillämpning för sanktionsåtgärder mot två länder, nämligen Rhodesia och Sydafrika. Sanktionsåtgärderna mot Rhodesia gällde under tiden den 1 juli 1971 – den 22 december 1979. Vad angår Sydafrika tillämpas lagen med anledning av FN:s vapenembargo från år 1977 och med anledning av en resolution av FN:s säkerhetsråd sommaren 1985 med rekommendation om bl.a. förbud mot försäljning av Krugerrand.

Det handelsförbud som regeringen förordade i proposition 1986/87:110 om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia har inte sin grund i ett beslut eller en rekommendation av säkerhetsrådet. Sanktionslagen kunde därför inte sättas i tillämpning med den automatik som är förutsedd i den. Regeringen beslöt därför inhämta riksdagens bemyndigande att tillämpa vissa bestämmelser i sanktionslagen i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget (UU 1986/87:20, rskr. 269). Den sålunda beslutade lagen (1987:474) med bemyndigande att tillämpa lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner i fråga om en handelsblockad mot Sydafrika och Namibia trädde i kraft den 1 juli 1987. Samtidigt upphörde den då gällande lagen (1985:1050) om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika.

När det gäller handelsförbudet mot Sydafrika och Namibia kan de befogenheter som anges i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling, om rätt för tullmyndighet att inleda förundersökning, möjlighet för bl.a. tulltjänsteman att medta personer till förhör, göra beslag samt företa husrannsakan och kroppsvisitation m.m. inte utnyttjas.

General tullstyrelsen har i en promemoria som ingivits till utrikesdepartementet anfört att kontrollen skulle kunna effektiviseras om tullmyndigheter-

na tillades de befogenheter som tillkommer dem enligt varusmuggningslagen. 1988/89:UU14

Mot denna bakgrund har upprättats ett förslag till ändring i sanktionslagen som ger framför allt tullverket ökade befogenheter till utredning och ingripande när det gäller främst brott mot in- och utförselförbud som avses i sanktionslagstiftningen.

Lagrådet har i sitt yttrande föreslagit en annan lydelse av lagtexten i syfte att ge den en klarare innebörd. Regeringen ansluter sig till lagrådets förslag.

Förslaget innebär i korthet att tullmyndighet får inleda förundersökning och att rättegångsbalkens bestämmelser om undersökningsledare skall gälla (13 §). Vidare får tulltjänstemän bl.a. polismans rätt att gripa den som misstänks för brott och att till förhör medta den som befinner sig på platsen för ett brott (14 §) samt ta sådan egendom i beslag som kan antas vara förverkad (15 §).

I 16 och 17 §§ anges under vilka förutsättningar åtal skall väckas för brott som föranlett beslaget och hur beslagtägen egendom skall omhändertas och förvaras.

Slutligen får tulltjänstemän genom bestämmelserna i 18 och 19 §§ befogenhet att företa husrannsakan samt företa kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning. Husrannsakan får vidtas i lägenhet som avses i 28 kap. 3 § rättegångsbalken samt i magasin m.m. Kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning får företas, om det finns anledning att tro att någon som anträffas vid gräns- eller kustort eller ankommer till plats där förbindelse med utlandet äger rum har på sig gods, som är underkastat beslag. Tulltjänstemän får även i andra fall undersöka handresgods.

Motionen

1988/89:U6 av Ingemar Eliasson m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att 16 § Lag om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner skall få följande lydelse:

Har regeringen meddelat förbud som avses i 3 § eller 5 § 2 eller 5, gäller 13–18 §§ lagen (1960:418) om straff för varusmuggling i fråga om brott mot sådant förbud.

Utskottet

Regeringen föreslår att 1971 års lag om internationella sanktioner kompletteras så att 15–19 §§ i varusmuggningslagen kan tillämpas. Detta innebär att tulltjänstemän bl.a. får rätt att göra beslag, husrannsakan och kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning vid misstanke om brott mot sanktionslagen.

Om regeringens förslag antas får tullen samma möjligheter till kontroll av efterlevandet av förbudet mot handel med Sydafrika och Namibia som gäller i andra fall av misstänkt varusmuggling.

I motion U6 föreslås att möjligheter till kroppsvisitation och kroppsbesiktning (19 § i varusmuggningslagen) undantas från lagförslaget. Motionärernas skäl är att det är svårt att tänka sig att någon i syfte att driva yrkesmässig handel smugglar varor på sådant sätt att kroppsvisitation skulle vara nödvändig.

Yttrande över propositionen och motionen har avgivits av justitieutskottet 1988/89:UU14... (bilaga).

Utskottet delar justitieutskottets bedömning att det väl kan tänkas att någon skulle medföra något i strid med ifrågavarande förbud och att det därför inte finns skäl att motsätta sig den av regeringen föreslagna regleringen. Enligt utskottets mening finns det inte anledning att just i detta fall undanta den möjlighet till kroppsvisitation och kroppsbesiktning som finns i andra fall av befarad smuggling. Utskottet vill i likhet med justitieutskottet erinra om att det pågår ett utredningsarbete om olika tvångsmedelsfrågor.

Motion U6 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Utskottet tillstyrker den av regeringen föreslagna lagändringen. Ikraftträdandet bör senareläggas till den 1 april 1989.

Hemställen

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motion 1988/89:U6 antar det i proposition 1988/89:22 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner med den ändringen att ikraftträdandetidpunkten bestäms till den 1 april 1989.

Stockholm den 8 december 1988

På utrikesutskottets vägnar

Pär Granstedt

Närvarande: Pär Granstedt (c), Evert Svensson (s), Sture Ericson (s), Maj Britt Theorin (s), Karl-Erik Svarthberg (s), Axel Andersson (s), Inger Koch (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Bertil Måbrink (vpk), Viola Furubjelke (s), Kristina Svensson (s), Eva Björne (m), Sonia Karlsson (s), Bertil Persson (m), Marianne Samuelsson (mp), Sören Norrby (fp) och Siv Ramsell (c).

Särskilt yttrande

Karl-Göran Biörsmark och Sören Norrby (båda fp) anför:

Det är med tillfredsställelse som vi noterar att justitieutskottet i sitt yttrande har instämt i motionens principiella uppfattning vad gäller det angelägna i att vara restriktiv till de situationer då lagstiftaren skall möjliggöra kroppsvisitering.

Som framhålls i motionen tar lagen om sanktioner mot Sydafrika framför allt sikte på att förhindra handel med detta land. Som framhålls i justitieutskottets yttrande kan sådan handel också tänkas innefatta överföring av kunskaper mellan Sydafrika och Sverige, kunskaper som då lagrats och transporteras med olika former av datateknik. Sådan teknik möjliggör att

enorma informationsmängder kan flyttas mellan länder i form av mycket små datakassetter och liknande. Detta förhållande motiverar enligt vår uppfattning att tullen, i sista hand genom kroppsvisitation, skall kunna eftersöka sådant datamaterial. Då ingen annan lag än den föreslagna synes möjliggöra detta biträder vi majoritetens skrivning.

1988/89:UU14

1988/89:JuU1y

Lagen om vissa internationella sanktioner

Till utrikesutskottet

Inledning

I proposition 1988/89:22 har regeringen (utrikesdepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner. Med anledning av propositionen har väckts motion 1988/89:U6 av Ingemar Eliasson m.fl. (fp).

Utrikesutskottet har den 15 november 1988 beslutat inhämta yttrande av justitieutskottet över propositionen och motionen.

Ärendet föranleder följande yttrande från justitieutskottets sida.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att bestämmelserna om straffprocessuella åtgärder och vissa andra tvångsmedel i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall gälla i fråga om brott mot sådana förbud mot in- eller utförsel och mot vissa andra åtgärder, som avses i lagen om vissa internationella sanktioner. De åtgärder det gäller är rätt att inleda förundersökning m.m., ta egendom i beslag samt företa husrannsakan, kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning. I detta syfte föreslås att i lagen om vissa internationella sanktioner införs en ny bestämmelse, enligt vilken ifrågavarande regler i varusmugglingslagen skall gälla i fråga om brott mot förbud som avses i lagen om vissa internationella sanktioner.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1989.

Gällande ordning m.m.

Lagen om vissa internationella sanktioner, som trädde i kraft den 1 juli 1971, tillkom för att ge regeringen möjlighet att snabbt vidta åtgärder i den mån sådana påkallas med anledning av beslut eller rekommendationer som har meddelats av FN:s säkerhetsråd. Med utgångspunkt i lagen om vissa internationella sanktioner gäller för närvarande två av regeringen utfärdade förordningar om sanktionsåtgärder, nämligen *dels* förordningen (1977:1127) om vissa sanktioner mot Sydafrika (senast ändrad 1988:565), *dels* förordning-

en (1987:477) om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia (senast ändrad 1987:1141). Den förstnämnda förordningen avser förbud mot in- och utförsel m.m. av krigsmateriel och liknande materiel. Den andra avser förbud mot in- och utförsel m.m. av varor. Med varor avses – med vissa undantag – materiella ting av lös egendoms natur, och förordningen gäller endast yrkesmässig handel med sådana varor.

Överträdelser av förbud som utfärdats med stöd av lagen om vissa internationella sanktioner är straffsanktionerade genom en särskild bestämmelse i lagen (11 §). För uppsåtliga brott föreskrivs böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst fyra år. För gärningar som begås av grov oaktsamhet är straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Ringa fall liksom anstiftan av och medhjälp till en gärning är straffria.

I varusmuggningslagen finns bestämmelser om förundersökning m.m. (13 och 14 §§), om beslag (15–17 §§) samt om husrannsakan (18 §), kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning (19 §). Enligt huvudregeln i 19 § (senast ändrad 1988:431) får kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning företas mot en person om det förekommer anledning att personen har på sig gods som är underkastat beslag enligt lagen. I 15 § föreskrivs att egendom som kan antas vara förverkad enligt lagen får tas i beslag. Enligt 9 och 10 §§ får bl.a. gods som varit föremål för varusmuggling eller försök därtill förklaras förverkat liksom – i vissa fall – även vad som använts som hjälpmedel vid sådana brott eller vid olovlig befattning med smuggelgods.

I 27 § varusmuggningslagen föreskrivs att lagens bestämmelser – bland dem således de om tvångsmedel i 13–19 §§ – inte är tillämpliga om i lag eller författning angående förbud mot införsel eller utförsel av visst gods givits särskilda föreskrifter om påföljd för överträdelse av förbudet. Som framgått ovan finns i lagen om vissa internationella sanktioner en sådan särskild påföljdsbestämmelse: 13–19 §§ gäller således inte i fall som avses i de två förordningarna.

Utskottets överväganden

I *propositionen* hänvisar föredragande statsrådet (s. 5) till att generaltullstyrelsen i en promemoria anfört att kontroll av in- och utförsel förbud enligt lagen om vissa internationella sanktioner skulle kunna effektiviseras om tullmyndigheterna tillades de befogenheter som tillkommer dem enligt varusmuggningslagen. Statsrådet redovisar att rikspolisstyrelsen har lämnat förslaget utan erinran.

I *motionen* framhålls att förslaget i ett avseende är för långtgående. Med hänsyn till att förordningen om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia gäller endast yrkesmässig handel med varor är det enligt motionärerna inte motiverat med möjlighet till kroppsvisitation och kroppsbesiktning för att kontrollera bestämmelsernas efterlevnad. Enligt motionärerna är det bortsett från ädelmetaller och ädelstenar svårt att tänka sig att någon i syfte att bedriva yrkesmässig handel med varor smugglar dessa på kroppen eller i handbagage.

Utskottet vill för sin del först framhålla vikten av att berörda myndigheter

har möjligheter att effektivt övervaka att det inte sker brott mot de förbud som har utfärdats vad gäller handel m.m. med Sydafrika och Namibia, och det kan noteras att inte heller motionärerna härvidlag är av annan uppfattning.

1988/89:UU14

Bilaga 1

Vad gäller den av motionärerna särskilt berörda frågan om omfattningen av de tvångsmedel som myndigheterna skall få möjlighet att använda vill utskottet till en början uttala förståelse för den omtanke om den personliga integriteten som motionärernas uppfattning ger uttryck för. Utskottet har också vid flera tillfällen betonat att vid lagstiftning om och användning av tvångsmedel rättssäkerhets- och integritetshänsyn måste noga vägas mot krav på effektivitet.

Beträffande kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning – de tvångsmedel som avses i motionen – kan utskottet konstatera att berörda myndigheter i dag har dessa möjligheter i sådana fall där varusmuggningslagen är direkt tillämplig, dvs. i det stora flertalet fall av olaga in- och utförsel av t.ex. narkotika och alkohol. Vidare kan konstateras att det i valutalagstiftningen finns en bestämmelse – 14 § valutalagen (1939:350) – motsvarande den som nu föreslås bli införd i lagen om vissa internationella sanktioner.

Vad angår frågan om det skulle vara mindre sannolikt att någon som ett led i yrkesmässig handel på eller nära kroppen medför något i strid mot ifrågavarande förbud kan det enligt utskottets mening väl tänkas att så kan vara fallet även beträffande annat än ädelmetaller och ädelstenar. Vad utskottet därvid i första hand avser är elektronisk utrustning av sådan storlek att den är litet utrymmeskrävande, t.ex. transistorer och s.k. mikrochips, samt datamateriel som disketter och liknande. I anslutning härtil kan påpekas att den föreslagna bestämmelsen blir tillämplig inte bara på den av motionärerna nämnda förordningen om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia utan också på förordningen om vissa sanktioner mot Sydafrika; i den senare förordningen, som gäller krigsmateriel och liknande, finns ingen bestämmelse om att den avser endast yrkesmässig handel.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anför anser utskottet att det inte finns skäl att motsätta sig den av regeringen föreslagna regleringen.

Utskottet vill tillägga att det inom justitiedepartementet för närvarande pågår överväganden om olika tvångsmedelsfrågor, och att utredningen med uppdrag att se över lagen om straff för varusmuggling (Fi 1986:05) enligt sina direktiv (dir. 1986:24) överväger bl.a. frågor om den nuvarande ordningen vad gäller förundersökning och möjligheter att använda tvångsmedel.

Avslutningsvis vill utskottet fästa uppmärksamheten på att tidpunkten för lagens ikraftträdande – med hänsyn till den tid som kan komma att åtgå för riksdagsbehandling och utfärdande – bör senareläggas i förhållande till vad regeringen har föreslagit.

Stockholm den 6 december 1988

På justitieutskottets vägnar

Göthe Knutson

Närvarande: Göthe Knutson (m), Ulla-Britt Åbark (s), Jerry Martinger (m), 1988/89:UU14
Birthe Sörestedt (s), Ingbritt Irhammar (c), Bengt-Ola Rytter (s), Eva Bilaga 1
Johansson (s), Björn Ericson (s), Anders Svärd (c), Berith Eriksson (vpk),
Kent Lundgren (mp), Sigrid Bolkeus (s), Göran Ericsson (m), Kjell-Arne
Welin (fp), Bengt Harding Olson (fp) och Christina Pettersson (s).

Propositionens lagförslag

1988/89:UU14

Förslag till

Bilaga 2

Lag om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner skall införas en ny paragraf, 16 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

Har regeringen meddelat förbud som avses i 3 § eller 5 § 2 eller 5, gäller 13—19 §§ lagen (1960:418) om straff för varusmuggling i fråga om brott mot sådant förbud.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

